

Üçkonak Köyü'nün (Kayseri/Tomarza) Halk İnanışları Açısından Değerlendirilmesi

Gülsüm TARÇIN*

Özet

Bu makalede Kayseri ili Tomarza ilçesine bağlı Üçkonak Köyü'nde yaşayan halkın geçmişten bugüne uygulayageldiği halk inanışlarına ve Eski Türk inanışları ile ilgili uzantılarına yer verilmiştir. Halk kültürünün önemli bir ögesi olan halk inanışları, yüzyıllardır halkımız tarafından uygulanmakta, bazıları kültürel değişimle birlikte kaybolmakta, değişmekte veya eski biçimlerini korumaktadır. İnsanın doğumdan ölümüne kadar geçen dönemlerinde hayatını etkileyen gelenekler ve inançlar sistemi, geçmiş değerlerin, kültürlerin toplamıdır. Yaşanılan coğrafya, ekonomik koşullarla şekillenen bu kültür mirası yöreden yöreye farklılıklar ve benzerlikler ortaya çıkarır. Bu sebeple bu çalışmada Üçkonak Köyü'nde yaşayan halk inanışları incelenerek, uygulamaların Eski Türk inançlarıyla ilgili olan uzantıları tespit edilmeye çalışılmış, kültür değerlerimizin gelecek nesillere aktarılması, unutulmaması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda halk inanışlarının hâlâ köyde varlığını sürdürmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, halk kültürü ile ilgili araştırmalarda kullanılan "alan araştırması" yönteminden yararlanılmıştır. Kaynak kişilerin belirlenmesinde, yöreyi çok iyi bilen kılavuz kişilerden yararlanarak olabildiğince fazla kaynak kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Daha sağlıklı, güvenilir bilgiler elde etmek için köyün en yaşlı kimseleri başta olmak üzere, köyde uzun zaman yaşamını sürdürmüş ve sürdüren kişiler seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üçkonak Köyü, Halk İnanışları, Eski Türk İnançları

The Evaluation of the Üçkonak Village (Kayseri/Tomarza) In Point of the Folk Believes

Summary

The believes, they have carried out from past to the present day, of the residents of the Üçkonak Village (Kayseri- Tomarza), and the relations with the past Turkish believes are given place in this article. The folk believes, which are important components of the folk culture, are carried out for centuries; some of them are getting lost, changed or preserve their usual shapes due to the cultural changing. The traditions and belief systems, that effect people's lives in the periods which is lasting from the birth to the death of the people, are the total of the past values and cultures. The inhabited geography brings to light some differences and similarities of this cultural heritage, taken shape by the economical situations. With this purpose, in this experiment, the believes of residents of Üçkonak Village are investigated and tried to be fixed their connections with the past Turkish believes and it is intended to transfer our cultural values to the future generations and make them to be remembered.

After this research, it is understood that the folk believes are still existed in the village.

* Çukurova Üniversitesi Türk Dili Okt., Çuk. Üniv. Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi gulsumtar@hotmail.com

“Area searching”, which is the method used in the researching of the folk culture, is utilized in this experience. While the determination of the source people, it is aimed to benefit from the guide people who know the area well and reach as many sources as possible. To have clear and reliable finding, especially the oldish residents of the village, who have been living in the village for a long time, are selected.

Keywords: Üçkonak Village, Folk Believes, Past Turkish Believes.

Giris

İnanmak, insanın var olduğu günden bugüne değin en büyük güç kaynağı olmuştur. İnsan ruhuna eğilenler, en zor ve umutsuz dönemlerde bile, var olma ve amaca yaklaşım için inançlara dayanıldığını görmüşlerdir. Bireyler, giderek toplumlar çaresizlik içinde kaldıkları zaman, inanç ve geleneklerden yarar bulma olanağı aramışlardır. Umutla bağlandıkları inanç ve geleneklerdir ki tüm insanlara yaşama gücü vermiştir (Hınçer, 1976: 133-137).

İnanç sözcüğünün, halk inançları açısından anlamı; “Kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi”dir. İnanç kelimesinin Fransızca ve Almanca karşılıkları olan “superstition” ve “aberglaube” kelimeleri, Türkçeye batıl itikat, batıl inanış, yanlış inanış, hurafe deyimleriyle çevrilebiliyor. Bu deyimler ön yargı içeren deyimler olduğundan bilim adamının tarafsız davranması gerekir. İnanç kavramı, sözlük anlamı açısından din, politika ve ahlak gibi çok geniş bir alanın sahip olduğu inançları ele alır. Bu açıdan halk biliminin sınırlarını aşar. Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inançlarıyla ilgilenir. Halk inançları, din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterir (Boratav, 1997: 7).

Toplumların kültür yapıları incelenmek istendiğinde, işe öncelikle inançlardan başlanır. Türk kültür tarihi ile uğraşan araştırmacılar da atalarımızın hayat tarzı üzerine etki eden inançlar üzerinde durmuş, bu inançların kişi ve toplum üzerindeki rollerini açıklamaya çalışmışlardır. Türkler İslam dışında, Budizm, Manihaizm, Zerdüştlük, Musevilik, Hıristiyanlık gibi dinlere girmiş olsalar da, çoğunluk Gök Tanrı inancını ve ona bağlı esasları korumuş, devam ettirmişlerdir. Bugün için Türk dünyasının büyük çoğunluğu İslam dinini kabul etmiştir. Buna rağmen başlangıçtaki Türk inançları da İslamiyet içinde hayatiyetini ve tesirini devam ettirmiştir. Birçok topluluğun eski dinlerinin tören ve geleneklerinden ayrılamadığı bilinmektedir. Bu bağlamda Türklerin eski inançlarına ait birçok kültürel unsurun Türk yumağı içinde yer aldığını görmekteyiz. Toplum tarafından kabul edilmiş, ilahi bir dinin bilinen hükümleri dışında kalan, fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşayan ve tespiti yapılan bu itikatlara folklorik bir terim olarak “halk inançları” denilmektedir (Şişman, 1996: 563).

İnanç kültürünü oluşturan en önemli faktörler arasında farklı inanç kesimleri ile temas, farklı inanç kesimleri dairesi arasına girmek, farklı inançların ilk mucidi olmak vardır. Büyük ve küçük göçler, savaş ve benzeri olaylarla yeni inanç coğrafyaları ile komşu olmak mecburi iskân ve güce zorlanmak ile yeni inanç kesimleri ile tanış olmak, deprem salgın hastalıklar ve benzeri olayları yaşamış olmak da sayılabilir. Toplumlar, tarih sahnesine çıkış dönemlerinden itibaren birçok inanç ile tanışmışlardır. Her inanç sistemi bir sonrakini bir şekilde etkilemiş yeni dine bir şeyler katmışlardır. Büyük çoğunluğu İslam olan Türklerin bilinen ilk dinleri Tengricilik inancı vardır. Gök Tengri veya Türk Tengri inanç sisteminde din görevlisi kam idi. Sağlıklı olmasa da, bu dine Şamanizm değil, belki Kamizm denilebilirdi. Şamanizm daha ziyade ruhçuluk döneminin ruh merkezli inancının adıdır. Türk inanç sisteminde Şamanizm’in etkileri görülebilmektedir. Türkler yakın çevre dinlerinden Lamaizm, Budizm, Manihaizm gibi dinlere girmişler ve hâlâ bu dinlere mensup Türkler de vardır. Türkler giderek Musevi ve çeşitli mezhepleri ile İsevi dinlere de girmişlerdir. Ortodoks ve Gregoryen da olmuşlardır. Bütün bu inanç daireleri, Türk halk inanç dünyasına bir şekilde yansımıştır. Türk Halk inançlarında en fazla iz bırakan dinlerden birisi de Zerdüşizm olmuştur (Kalafat, 2004: 261-266).

Şamanizm'den önceki Türk inançları içerisinde önemli bir yeri olan tabiat kültleri ise, yer ve gök kültü olmak üzere ikili bir görünüm almaktadır. Eski Türkler tabiattaki bütün varlıklarda kavranamayan bazı gizli güçlerin bulunduğunu düşünerek dağ, tepe, taş, kaya veya su gibi nesneleri canlı kabul etmişlerdir. Atalar kültü gibi tabiat kültleri de Türklerin çeşitli dinlere girip çıkmalarına rağmen varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir (Ocak, 2000: 40; Eliade, 1987: 202, Akt., Artun, 2001: 25-38). Günümüzde Müslüman olan Türkler için bu kültler bir din değil, eski inanç sistemlerimizden kaynaklanarak günümüze kadar gelen ve günümüzde de mevcudiyetini devam ettiren gelenek ve göreneklerdir (Gökdağ-Kuruca, 1998: 421-430).

Bugün birçok kişinin “batıl” diye adlandırdığı halk inanışlarına gerek yurdumuzda kültür düzeyi ne olursa olsun çok sayıda insanın inandığı, gerekse batı toplumlarında yaygın olarak inanıldığı bir gerçektir. Almanya’da ağaçların yaprakları geç dökülürse kış geç gelir inancı bugün yaygın olarak bilinmektedir. Halk birkaç örneğini gördüğü olayları inanç haline getirerek onu yıllar boyu sürdürmüştür. Çoğu kez de korktukları bir tabiat olayını olağanüstü bir şekilde düşünerek onunla ilgili inançlar meydana getirmişlerdir. Örneğin, yağmurlu havalarda eşik üstüne oturunca yıldırım düşeceğini sanarak bu inancı günümüze kadar taşımışlardır. Bilimsel bir açıklaması olmasa da tesadüfen birkaç kere eşikte oturulurken yıldırım düşmüşse halk yağmurlu havalarda eşige oturmaktan kaçınmış ve yağmurlu havalarda eşige oturmak inanca dayalı bir davranış oluvermiştir. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inançlarında da dini, ahlaki duygularından ve tecrübelerinden faydalanmıştır (Yardımcı, 1993: 256-322).

Eski Türk inançları günümüz Türk dünyasının çeşitli coğrafyalarında folklorda, maneviyatta, toplumun günlük hayatında bazen aynı, bazen değişik şekillerde izlerini saklamaktadır. Araştırma alanlarımız olan Üçkonak Köyü’nde de halk inanışlarının yaygın bir inanç olduğu görülmektedir. Köyde tespit ettiğimiz inanışların arkaikinde de eski Türk inanışlarının izleri bulunmaktadır.

Orta Asya’daki en eski Türk topluluklarının inanç sistemleri atalar kültü, tabiat kültleri ve Gök Tanrı kültü olmak üzere üç grupta toplanmıştır. İslamiyet’in kabul edilmesiyle birlikte eski Türk kültürüne ait inanışlar tamamen yok olmamış, bu inanışlar İslamiyet ile iç içe geçerek Türk halk kültürü içerisinde yaşamaya devam etmiştir. Geçmişten günümüze değin uygulanagelmiş halk inanışları yöreden yöreye farklılıklar ve benzerlikler gösterebilmektedir. Üçkonak Köyü halk kültüründe yaşamakta olan halk inanışları yukarıda bahsettiğimiz kültlerle bağlantılı olarak varlığını korumaktadır.

Kült

Kült, yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınma anlamına gelmektedir. Bu saygı ve tapınış, duayı, kurbanı, dinsel tören olan belli ritleri gerektirmektedir. Tapınaklar, toplantı evleri, kutsal olarak bilinen alanlar, tepeler, mağaralar ve nehirler kült olarak kullanılmıştır. Kültü uygulayan, topluluğu yöneten bir başkan vardır. Kültün uygulandığı bayram ve tören için belli zamanlar seçilmekte, kült araçları bulundurulmaktadır (Tezcan, 1996: 120; Akt., Artun, 2005: 98). Kültler atalar kültü, tabiat kültleri ve Gök Tanrı kültü olmak üzere üç ana grupta incelenir.

Atalar Kültü

Atalar kültü, ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetidir. Ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik ya da kötülüklerinin dokunabileceği inancı, onlara karşı duyulan minnet duygusu, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, atalar kültüründe ölen her atanın ruhu ve dolayısıyla da mezarı kült konusu olmamakta, yalnızca saygıdeğer olanlar buna erişmektedirler. Bu anlamda “ölüler kültü” ile atalar kültürünü de birbirinden ayırt etmek gerekmektedir (Güngör, 2002, C.3: 264; Akt., Artun, 2005: 98-100).

Bu inanca göre, ataların, öldükten sonra da ruhlarının yaşadığına ve toplumla ilişkilerini koparmadıklarına inanılır. Yine bu inanişe göre, insan ölümle bedenini kaybetmekte; fakat benliği

daha doğrusu manevi varlığı yeryüzünde kalmakta, geride bıraktığı kimselerin hayatlarını etkileyebilmektedir. Onlara göre; ölüm hayatın bitişi değildir. Böyle bir inançtan çıkış bulan atalar kültüründe, ancak belli kişiler özellikle kabile atası, ünlü savaşçılar, din adamları vb. gibi kişiler tapılmaya, kurban ve duaya hak kazanmaktadır. Bu insanları ötekilerden ayıran insanüstü yetenekleri ölümlerinden sonra kaybolmamaktadır. Birtakım mistik güçlerle dolu bulunan bu gibi kimselerin gönüllerini hoş tutmak, anılarını tazelemek, kurban ve adaklarla anmak yoluyla bitkilerin, hayvanların çoğalmasını sağlamak mümkündür. Bu amaçla ataların figür ve maskeleri yapılmakta, adlarına bayram ve törenler düzenlenmektedir. Diğer taraftan atalar, dinsel ve toplumsal buyrukların, gelenek ve göreneklerin koruyucuları olarak kabul edilirler. Bunların yerine getirilmesi onları sevindirmekte, tersi ise öfkelenmektedir (Örnek, 1988: 94-95, Akt., Artun, 2005: 98-100).

Türklerin, İslamiyet'i kabul etmesinden sonra da halkın yatırlara gidip dua etmesi, şifa dilemesi, niyaz etmesi, "Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek" şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır. Böyle bir açıklama eski inanışlarla bağlı olan uygulamaları İslami kurallara uymasa da uygun hale getirmektedir. Bu yatırlara gidip dua edenler, elbette Allah'a dua da ederler, fakat kendi gözlemlerimize göre, öncelikle o yatora yönelik olarak dua ederler. Onun ruhundan medet umarlar (Eröz, 1992:103; Akt., Artun, 2005: 98-100). Bugün hala Anadolu'da varlığını sürdüren, evliya, dede, baba inanışlarının kökenini Atalar kültürüne bağlayabiliriz. Ayrıca, evliyalardan istenilen dileğin gerçekleşeceğine ve evliyanın yardım edeceğine mutlaka inanılması gerektiği düşündürücüdür. Bu mutlak inanç, kişinin psikolojik olarak koşullanmasını dolayısıyla da bilinçli olmasa bile bunun gerçekleşmesine ilişkin çaba göstermesini doğurabilir.

Ataların bu şekilde kutsal ağaçlarda eğleştiği inancı Anadolu'da hemen hemen her türbenin yanında kesilmesi yasak olan bir kutsal ağaç bulunmasını da açıklamaktadır. Bu ağaç ve bitkilere gösterdikleri saygı, aynı zamanda atalarına gösterdikleri bir saygı haline geliyor. Bu bitkileri törenlerde kullanarak da atalarından yardım istiyorlar. Ağaçlara bez bağlamak, mezarlara belli bitkiler bırakmak vb. bu çağrının ifadesidir. Ata ruhlarının bu şekilde doğada belli nesnelere var olduğu düşüncesi insanların tüm doğayı canlı olarak algılamasına ve animizm inancına yol açmıştır.

Animizm kısaca; ölenlerin ebediyen dünyadan ayrılmadıkları, bunların ruhlarının cenazenin çevresinde, ağaçlarda, bitkilerde ve giderek tüm doğada dolaştığı ve böylece tüm doğanın canlı olarak algılanmasıdır. Psikolojik olaylarda olduğu gibi hayatla ilgili olayları da düşünen bir ruhun yönettiğine inanan sistemdir (Turan, 1994:104, Akt., Artun, 2005: 97). Animizmde, ruhlar insanlar arasına karışarak ya onlara şans verir ya da hasta eder. Bu yüzden ölü ruhlarını yatıştırmak için onlara adaklar adamak, kurbanlar kesmek, ölmüş atalarının mezarlarına sunularda bulunmak gerekir. Animizme göre ruhlar, öbür dünyada da bu dünyanın benzeri bir hayat sürdüğünden, ölen kimsenin eşyalarını, zengin ve kudretli ise, esir ve hizmetkârlarını da, ölüyle beraber göndermelidir. Animizme göre ölü kutsaldır. Bu yüzden, onun karşısında kutsal olmayan her türlü işi, çalışmayı durdurmak gerekir. Bugün Anadolu'da cenaze haberi alındığında her türlü iş gücü bırakılır, ölüm halinde kimi hareketler yapmak, ağlamak, sızlamak, kadınların saçlarını kesmesi, bedenlerine toprak sürmesi, bazen çok uzun süre konuşmayarak yas tutması gereklidir (Hançerlioğlu, 1993: 37, Akt., Artun, 2005: 97).

Gök Tanrı Kültü

Türkler yüce ve soyut bir Tanrı anlayışına erişmiş olmakla birlikte, başlangıçta onu yine de gökte düşünüyorlardı. Orhun Kitabelerinde "üze kök tengri" terkinde Tanrı aynı zamanda gök anlamını da korumaktaydı. Göktürk çağında, dünyayı kaplayan, yeryüzünde her şeyi hükmü altında tutan semanın, bozkırlı gözünde Tanrı kabul edilmiş olabileceği düşünülebilir (Güngör, 2002, C.3: 262; Akt., Artun, 2005: 100).

Hun, Göktürk ve Moğol devletlerinde en büyük tanrı, Gök Tanrı'dır. Gök Tanrı, gökteki bütün yıldızları, ayı ve güneşi kapsayan nesnel bir varlıktır. Kat kat olan semada yaşayan Gök Tanrı,

insanlardan farklı düşünülmez. İnsanlar gibi onlar da yer, içer, eğlenir. Altaylıların, gökte altın tahtta oturan tanrısı Ülgen'in göğün farklı katlarında oturan oğulları, kızları ve yardımcıları vardır. Göksel cisimlerin tümü Gök Tanrıdır. Fakat onu oluşturan güneş, ay gibi cisimler de farklı birer tanrı olarak düşünülmüştür. Örneğin, Hun hükümdarı her sabah çadırından çıkararak güneşe, geceleri ise aya tapardı. Yakutlara göre, iki kardeş olan Ay ve Güneş tanrıdırlar (Avcıoğlu, 1995:352-353, Akt., Artun, 2005: 100).

Gök Tanrı kültürünün hemen hemen tüm Orta Asya toplumlarında çok köklü bir inanç olması nedeni ile İslam sonrası dönemde de etkisinin sürdüğünü görmekteyiz. İslamiyet'e geçişi belli bir oranda kolaylaştırdığı söylenen bu kültürün, bazı İslami metinlerde örneklerine rastlanmaktadır. Örneğin, Dede Korkut Kitabı bunun en tipik örneklerindedir (Ocak, 1983:32, Akt., Artun, 2005: 101).

Tabiat Kültleri

a) Dağ Kültü

Dağlar ve tepeler, tarihin bilinen en eski devirlerinden beri, yükseklikleri, gökyüzüne yakınlıkları dolayısıyla insanların gözünde ululuk, yücelik ve ilahilik sembolü kabul edilmiştir. Bu nedenle de insanüstü varlıkların, ilahların mekânı olarak düşünülmüştür. Yunanlıların Olimpos'u, Eski Türklerin Ötüken'i, İslam ülkeleri mitolojilerinin vazgeçilmez Kafdağı, akla gelen ilk örneklerdir (Ocak, 1983: 70-71, Akt., Artun, 2005: 101).

Dağlar sadece, içinde var olduğuna inanılan kuvvetli ruhtan dolayı kutlu sayılmamış, yer altı ve yer üstü unsurları, büyüklüğüyle birleştiren mitolojik bir varlık olarak da algılanmıştır. Dünyanın oluşumuna ilişkin anlatılarda, evren, dünya yaratılırken gök, yer ve yer altı (yani tanrılar, insanlar ve ölümler) birleşir. Bunları bir araya getiren merkez konumdaki dağ, ağaç, sarmaşık, merdiven birer temel direk, merkez ve kökenin simgesi olarak kutsallaşmaktadır (Kaya, 2001:203). Yapılan çalışmalar, dağ ve tepe kültürünün XIII. yüzyılda Moğollarda bile mevcut olduğunu ortaya çıkartmıştır. Temuçin (Cengiz Han), gençliğinde Merkitler'in bir baskını sırasında Burkhan Haldun Dağı'na sığınmış ve bu dağın yardımıyla kurtulmuş olduğunu şu şekilde anlatmıştır: "Haldun Burkhan'ın yardımıyla bir kırlangıcın hayatı gibi hayatım kurtuldu. Burkhan Haldun'a her sabah tapmalıyım, bunu neslim ve neslimin nesli böyle bilsin". Temuçin bu sözlerle kuşağını boynuna ve külahını kohnuna asarak güneşe dönmüş ve eliyle göğsüne vurarak güneşe karşı dokuz defa diz çöküp tövbe ve istiğfar etmiştir. Ayrıca, dağ ve tepe kültürü Altaylılarda da dikkati çekmektedir. Altaylılar, her dağın kendi ayrı ruhları olduğuna inanmakta idiler. Onlara göre bu dağ ruhları insanlara hem iyilik hem de kötülük yapabilirlerdi (İnan, 1995: 74, Akt., Artun, 2005: 102).

Anadolu'da özellikle Bektaşî ve Kızılbaş toplumlarında dağ kültürüne ilişkin örneklerle sıklıkla rastlanmaktadır. Hacıbektaş'taki Arafat dağından başka Kırıkkale yakınlarındaki Hasanzedeköyü'nün yakınlarında bulunan Denek dağı bunlardan birisidir. Orta Asya Türklerinde olduğu gibi Kızılbaşlar da bu dağlara esrar dolu yerler ve kutsal mekânlar olarak bakmaktadırlar. Doğu Anadolu'da dağ kültürü önemli bir yere sahiptir. Bingöl Dağları üzerindeki Kaşkar Tepesi kutsal sayılmaktadır. Eski Türklerdeki dağ ve tepe kültürüyle ilgili motifler, sadece Bektaşî menkıbelerinde değil İslami devirde kaleme alınan önemli metinlerde de vardır. Örneğin, Dede Korkut Kitabında kahramanlar sıkıştıkları zaman adeta canlı bir varlığa seslenirmişçesine dağlara seslenmişlerdir. Aşık Kerem, Aşık Garip vb. halk destanlarında, dağlara hitap eden seslenişler vardır. Köroğlu sefere çıkacağı zaman dağ başlarına bakar ya da sefer sırasında geçit vermeyen bir dağla karşılaştığında tepedeki evliyaya yalvarır ancak dağ o zaman geçit verirdi (Boratav,1988: 88, Akt., Artun, 2005: 103).

b) Ağaç Kültü

Doğa güçlerine inanç çerçevesinde dağ kültürünün yanı sıra "orman ve ağaç kültürü" de önemli bir yer tutmaktadır. Gerçekte orman kültürü, ormanda yaşayan ve yiyecek derleyip avcılık yaparak geçinen ilkel topluluklara özgüdür. Türklerin de göçebe çoban hayatına oradan geçtikleri öne

sürülmüştür. Bazı araştırmacılar, Türklerin inançlarının temelinde bozkır kültürünün hâkim olduğunu düşünmektedirler. Türklerde Kutsal Ötüken Dağı ormanla kaplıdır ve “Ötüken Yış” (Ötüken Ormanı), Göktürkler ve Uygurlarca kutsal bilinmektedir. İslam Öncesi Türklerdeki ağaç kültürünün ilk ortaya çıkış bölgesi olarak dağlık Ötüken olduğu tahmin etmektedir. Hunlar, her yıl yaz bitiminde muhtemelen Ötüken’de yer alan, Lung-Ch’eng (Ejder Şehri) denilen başkentlerinde yaptıkları yer ayini, şehrin yakınındadır (Güngör, 2002, C.3: 262, Akt., Artun, 2005: 103).

Ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru dik bir biçimde yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha pek çok özelliğiyle de eski çağlardan beri insanlığın dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte ağaç, daima hayatın ve ebediliğin de timsali olarak benimsenmiştir (Eliade, 1975: 231). Eliade diğer tabiat kültürlerinde olduğu gibi ağaç kültüründe de ağacın maddi varlığının değil, özelliklerinin ve temsil ettiği gücün kült konusu olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, insanın küçük bir filizden gün geçtikçe büyüyen, gelişen ve sonunda bir nedenden dolayı çürüyen ağaçla, kendi yaşamı arasında da paralellik kurduğunu vurgulamıştır (Eliade, 1975: 23). Anadolu sahası, ağaç kültürünün Müslüman Türklerdeki en ilgi çekici örneklerinin ortaya çıktığı yerlerden biri olarak görülmektedir. Bu kültün, Sünni kesimde de olmakla beraber daha çok Alevi zümrelerde yer bulduğu söylenebilir. Bu kült resmi evraklara bile girmiştir. Memduh Paşa adında bir Osmanlı valisinin II. Abdülhamid’e yolladığı bir raporda, Kızılbaşların büyük ağaçlara oldukça saygı gösterdikleri ve sık sık ziyarette buldukları belirtilmektedir (Ocak, 1983: 89). Ağaç kültü, Alevi toplulukları içinde daha çok Tahtacılar ve Yörüklerde yayılmıştır. Tahtacılar, geçimlerini ağaç kesmekle sağlamaktadırlar. Bununla birlikte, onların ağaçlara büyük saygı ve bağlılıkları vardır. Muharrem ayında ağaç kesmek yasaktır. Hafta içinde ise, Salı günleri ağaç kesilmez. Yeniden işe başlayacakları zaman, ağaçlara dualar okunur. Tahtacılar en çok, sarıçam, ladin, köknar ve ardıcı; Yörükler ise, karadut, çınar ve katran ağacını kutlu sayarlar ve hepsi de tek ağaçları kült olarak kabul ederler (Ocak, 1983: 89).

Türk mitolojisinde hem ana hem de ata rolünü üstlenen ağaçlarla ilgili anlatılara rastlanmaktadır. Örneğin, Oğuz Kağan’ın Dağ, Deniz ve Gök adlı oğulları bir ağaç kovuğunda bulunduğu ikinci karısından değildir. Diğer taraftan, Manas Destanı’nda ve Yakut kadınları arasında çocuk veren elma ağacı motifi dikkat çekicidir. Türk mitolojisinde boy ve aile ağacı, evi ve aileyi koruyan ağaç ruhu inanışlarına da rastlanmaktadır (Ögel, 1995:423-464, Akt., Artun, 2005: 104).

Ahmet Yaşar Ocak, tarih boyunca “ağaç” ve “evliya” arasında kurulan ilişkiye de dikkat çekerek, ağaç yanlarında bulunan mezarlıklar ve evliyalar arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

*Bazı ağaçların yalnızca bir türbe yanında bulunmaları onlara kutsallık verilmesine neden olmuştur. Bu durumda ağaç yanındaki türbe gerçektir.

*Ağacın yanındaki mezar, zaten eskiden beri kutsal olarak kabul edilen ağacın kutsallığı ile zamanla kutsallık kazanarak türbe kimliğine girebilir. Oysa başlangıçta hiçbir özelliği olmayan bir mezardır.

*Bazı ağaçların yanında hiç türbe olmamasına rağmen kutsal sayıldıkları görülmektedir. O halde bu durum, şöyle yorumlanabilir: Ya orada eskiden bir türbe vardı ya da bir evliyanın ruhunun ağaçta yaşadığı düşünülebilir (Ocak, 1983: 93, Akt., Artun, 2005: 105). Anadolu’da ağaç kültürünün kalıntıları hala yaşamaktadır. Dörttyol ile Çay arasındaki “Cennet Ana” adlı yerde bulunan ağaç hasta çocuklara öptürülür. Tahtacı kadınlar ağaca sarılıp kısırılıklarından kurtulmaya çalışırlar. Yörük boylarında ise, kutsal sayılan ağaçların yanında uzanılmaz (Avcıoğlu, 1995:359).

c) Su ve Ateş Kültü

Eski Türklerde inanç sistemi üzerine yazılı kaynaklarda, su ve ateş motifine ilişkin pek çok örnek bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle özetlenebilir: Orhun Yazıtlarında kutsal su kaynaklarından söz edilmektedir. Bu nedenle suların kirletilmesinden kaçınılır. Çağataylarda gündüz akan suya girmek yasaktır. Cengiz Han, suya saygıyı yasallaştırır ve suya saygı Anadolu Türk boylarında da sürer.

Bununla birlikte, su gibi güneş ve aydan indiğine, yani gökten geldiğine inanılan ateş de kutsaldır. Batı Göktürkler ateşe büyük saygı gösterirler ve ateşin temizleyici gücüne inanılır. Kırgızlar, “Ateş en temiz şeydir. Ateşe düşen her şey temiz olur” derler. Altaylılarda ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesinlikle yasaktır. Şaman törenlerinde “ateş ana” ya kurbanlar sunulur ve şu dualar okunur: “Sen ateş anamız. Açları doyurdun, üşüyenleri ısıttın. Karanlık gecelerde bizi kötü ruhlardan korudun. Siyah yanaklı beyaz koç sana kurban olsun” (Avcıoğlu, 1995:356-357, Akt., Artun, 2005: 107).

Türkler, öteden beri ateşe saygı gösteriyor, onda kutsal ve temizleyici bir güç görüyorlardı. Altaylılar ve Yakutlar ateşteki bu kutsal ve temizleyici güç ya da ruha “ot izi” adını vermektedirler. Ateş yoluyla temizlenmenin ve böylece ateşe kutsal ve temizleyici bir anlam vermenin bir örneğini de, yine Türkler arasında oldukça yaygın olan, hastalıkları, evleri, ölüleri “tütsüleme” uygulamasında görmekteyiz. Türklerde ateş ayrıca kehanet aracı olarak da kullanılmıştır. Öte yandan Türklerde ateş kültürünün, “aile ocağı kültürü” ile yakından ilgili oluşu da dikkate değerdir. Aile ocağı kültürü ise, çok büyük bir ihtimalle, “atalar kültürü” ile ilgilidir. İduk sayılan yerler, Türkler tarafından korumaya alınmış; bu yerlerin ağacını ve ormanını kesmek, oralarda avlanmak yasaklanmıştır (Güngör, 2002, C.3: 263, Artun, 2005: 107).

d) Hayvan Kültü

En çok avcılıkla geçinen toplumlarda görülen hayvan kültürü, hayvan ile insan arasındaki dinsel ve büyüsel bir ilişkinin çevresinde toplanmıştır. Bu toplumlarda hayvanlar büyük bir önem kazanmış, bu önem giderek kutsal bir niteliğe bürünmüştür. Hayvanlara dönük ibadetin tipik örneklerinden biri ayı kültürüdür. Ayının içinde kutsal bir varlığın olduğu inancı ayı kültürünün doğmasına neden olmuştur. Ayıyı öldürmekle kutsal varlığın özgürlüğüne kavuşacağına inanılır. Ayı kültüründe, onun insanlara benzeyen bir atadan geldiği inancı vardır (Örnek, 1988: 96, Akt., Artun, 2005: 108). Şamanistler onun adını anmaktan korkarlar. Eski Kıpçaklar ayıya “aba” baba demişlerdir. Günümüzde Karaoğlan veya Kocaoğlan diye anılmasının nedenleri, belki de adının tabu olduğu dönemlerden kalmadır (Hassan, 1986: 110).

Şamanlarda Hayvan-Atayı temsil eden tören elbiseleri kutsaldı. Bunlardan biri de Ayı-Ata elbisesiydi. Diğer iki elbise de Geyik-Ata ve Kartal-Ata elbiseleriydi. Ayı tipi elbiseler daha çok Kuzey Sibirya ile Kuzeybatı Sibirya’da görülmüştür. Şamanın elbisesi üzerine ayının muhtelif yerlerinden alınmış kemikler dikilirdi. Böylece şaman kendisinin bir ayıyı temsil ettiğini göstermek isterdi. Geyik Türklerce kutsal bir hayvandır. Türk mitolojisinde, masalarda ve efsanelerde geyik motifine rastlanır. Geyik, avcılarını peşinden çekerek onları Kaf dağına götürür. Dağ yarılr ve geyik gözden kaybolur. “Geyik de çektı beni kendi dağına” şarkı ve masalının kökleri bu mitolojide yatmaktadır. Türk efsanelerinde daha çok dişi geyik yer alır. Bu geyikler de tanrı ile ilgisi olan dişi tanrı veya dişi ruhtur. Özellikle beyaz geyikler kutsaldır. Orta Asya’da o dönem beyaz geyikler yaşamıştır. Aklık yani beyazlık Altay Şamanizm’inde ilahelere mahsus bir renk olarak görülür (Ögel, 1971: 25, 37, 38, 569-571, Akt., Artun, 2005: 108). Yakut, Altay, Kazak-Kırgız ve Başkurt folklorunda, eski şaman ayinlerinde kartal (hotoy, bürküt, karakuş) çok önemli bir unsur olmuştur. Yakutların inançlarına göre karların ve buzların erimesi, ilkbaharın gelmesi, kartalın kanatlarını sallamasına bağlıdır. Şamanlar ayinlerde Kartal-Ata tören elbisesi giyerlerdi. Onun tüylerini üstünde toplayan elbiseler kutsaldı. Şaman atasının şeklini alırken bütün insani özelliklerinden kendini kurtarmış olurdu. Yakut Türklerinin inancına göre, şaman ayin sırasında temsili olarak göklere yükselirken onun kanatlarıyla uçardı (İnan, 1995: 37, 118, Akt., Artun, 2005: 109).

Kurt, Türk mitolojisinin en önemli sembolüdür. Türklerin kurttan türeyiş efsanelerinde kurt kimi zaman dişi, kimi zaman erkektir. Göktürk efsanelerinin çoğunda dişi bir kurttan ve ondan türeyişten söz edilir. Uygur harfleriyle yazılmış Oğuz destanında ise kurt erkektir Bahaeddin Ögel; “Kurt belki de çok eski çağlarda Türklerin totemi olabilir; ancak Göktürk döneminde bir totemden ziyade semboldür. Kurt başlı sancaklar Göktürk devleti yıkıldıktan sonra da unutulmamıştır. Çin imparatorları Türk kavimlerine Kağanlık unvanı verirken davul ve kurt başlı sancağı birlikte vermişlerdir (Ögel, 1971: 18, 40, Akt., Artun, 2005: 109)” der.

Üçkonak Köyü'nde Halk İnanışları İle İlgili Değerlendirmeler

1) Yatırlar ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü içerisinde adak adanacak türbe, yatır yoktur ancak köy civarında Pazarören ve Işıklar köylerinde, Melikgazi, Nurana, Dedebeli'nde yatırlar bulunmaktadır (K1, K3, K5, K11, K13, K15, K18, K20, K21, K24, K27). Dede Dağında “dede türbesi” denilen mağara şeklinde bir yer bulunur. İçinde oyuk, oyuguğun içinde su vardır. Çocuğu olmayanlar, hastası olanlar gider (K1, K5, K13, K14, K16, K18, K19, K20, K21, K23, K25, K28). Hasta olanlar, şifa arayanlar, çocuğu olmayanlar, çocuğu huysuz olanlar, muradı olanlar yatırlara gidip dilekte bulunurlar (K1, K3, K5, K10, K11, K13, K16, K18, K25, K27, K30). Evlenememiş kız için türbelere gidilir, dileklerde bulunulur (K5, K8, K9, K10, K13, K15, K19, K21, K22). Dilek ağaçlarına bez, çaput gibi şeyler bağlanarak dilekte bulunulur (K1, K3, K8, K9, K10, K11). Yağmur duasına çıkmak için Perşembe günü öğle namazından sonra halkın toplanması için camiden anons edilir. Halk toplanır ve birlikte ziyaret yerlerine, türbelere gidilir ya da yüksek yerlere çıkılır. İmamın öncülüğünde herkes ellerini havaya kaldırır ve dua edilir (K1, K3, K11, K13, K14, K15, K21, K23).

Araştırma alanımızda da yatır ve türbeler; İslamiyet'ten önceki ata kültürüne göre ataları üstün güç olarak görme, onlardan yardım dileme inanişından ötürü kutsal yerler olarak görülmektedir. Köylerin içerisinde yatır ve türbeler olmamasına rağmen, çevre köylerdeki ziyaret yerlerine gidilmekte, dilek dilenmekte, oralardan yardım umulmaktadır. Bu inaniş İslamiyet'le birlikte kaynaşarak bazı değışikliklerle veli kültürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Köyde hastalıklara şifa aramak, çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için gidilen yatır ve türbelerin, İslamiyet içerisinde “Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek” şeklinde bir kimliğe büründürülmesi atalar kültürüne gönderme yapmaktadır. Bu külte göre ataların öldükten sonra da ruhlarının yaşadığına inanılır. Animizm olarak adlandırılan bu tanımlamaya göre ataların ruhları doğadaki bütün nesnelere yaşamaya devam etmektedir ve onların kutsanması korkuyla karışık bir saygıyı doğurmaktadır. Böylece ataların ruhlarının memnun edilmesi, doğacak kötülüklerden korunmayı ve iyilikleri getirmektedir. Toplum tarafından kabul görmüş, kutsanmış din büyükleri, ulu kişiler, evliyalar atalar kültürü ile ilişkilendirilmekte, onların yatır ve türbeleri halk arasında inanç merkezlerini oluşturmuştur. Anadolu'nun hemen her yerinde bulunan bu kutsal sayılan yerler, Üçkonak Köyü'nde de aynı değeri taşımaktadır ve köy halkı bu yerlere giderek çeşitli dileklerinin yerine gelmesi için dualar etmekte, adaklar adamaktadır. Köyde Dede Dağı'nda bir türbenin bulunduğuna inanılması da dağ kültürüne bağlı olarak, dağlar ve tepelerin, insanüstü varlıkların ilahların mekânı olarak düşünülmesi ile ilgili olabilir. Bu tespitle, Üçkonak Köyü'nde eski Türk inanişlarının varlığının değışerek de olsa devam ettiği görülmektedir.

2) Ocaklarla İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, Ocak diye tabir edilen evlerden kül, boncuk alan derdine deva, hastalığına şifa bulur, kötülüklerden korunur (K1, K4, K6, K7, K8, K12, K17, K19, K20, K21, K24). Çocuk sahibi olmak istemeyen kadınlar ocaklara giderek kendini okutturur (K1, K5, K8, K12, K16, K19, K21, K26). Erkek çocuğu olmayan kadınlar okunmuş evlerden, ocaklardan bir boncuk alır (K1, K5, K12, K15, K19, K20, K21, K22, K26). Doğacak çocuk kız olsun diye ocaktan boncuk alınır (K1, K3, K8, K9, K12, K16, K19). Evlenemeyen kız kısmetini açtırmak için ocaklara gider (K1, K5, K8, K9, K10, K11, K13, K17, K21, K28). Çocuğu huysuz olana, kuzusu oğlağı durmayana ocak kabul edilen evlerden boncuk alınır (K3, K8, K10, K13, K18, K20, K23).

Köyde ocaklı kişilerin hastalıklara şifa bulacağına inanılmaktadır. Eskiden beri var olan bu inaniş, Şamanist inançların kalıntıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Şamanların birtakım üstün güçlere sahip oldukları, büyüsel olarak nitelenebilecek pratiklerle hastaları iyi ettiğine inanılırdı. İslamiyet'le birlikte bu uygulama, kılık değıştirmiş; ocaklı diye atfedilen kişiler, şamanların yerini almıştır. İslami pratikler büyüsel pratiklerin yerini almıştır.

3) Nazar/Nazarlıkla İlgili İnanışlar

Nazar değmesin diye, nazar boncuğu takılır (K3, K5, K10, K11, K14, K23). Muska yazdırılır (K3, K7, K11, K14, K21, K23). Ocak kabul edilen evlerden boncuk alınır (K5, K8, K13, K18, K19, K23). Evi her türlü nazardan korumak için ev üzerine nazar duası okunur (K5, K8, K11, K14, K15, K24). Ölümün bile bazen nazardan olduğuna inanılır (K5, K9, K15, K23, K24). Üzerlik otundan nazarlık yapılır ve evin duvarına asılır (K4, K7, K11, K13, K15, K24, K28). Nazarı önlemek için giysi üzerinde göğ boncuk taşınır (K5, K11, K14, K15, K24). Çok esneyen kişinin nazara geldiğine inanılır (K1, K4, K5, K8, K12, K15, K24). Muskanın insanları koruduğuna inanılır. Çocuğu olmayan, hastalığına derman arayan, nazar değmesin diye muska yazdırır (K4, K5, K9, K13, K14, K15, K24, K28). Nazar için ya da şifa olsun diye yazılan muska suya konur, suyu ile banyo yapılır, suyu içilir (K3, K5, K6, K8, K15, K24). İğde dalı firketeye geçirilerek giysiye takılır (K5, K7, K9, K13, K16, K24, K25). Çöreotu bir bezin içine dikilerek giysi üzerine takılır (K3, K5, K7, K14, K16, K25). Çocuğu nazardan ve kötülüklerden koruyacağına inanıldığı için, kırklama suyundan bir tas su ayrılır, bir köpeğin üzerine veya bir evin kenarına dökülür (K5, K10, K11, K15, K19, K20, K26). Göğüs üzerine yedi bahar otu takılır (K5, K9, K10, K11, K16, K19, K24, K26). Çocuğun beşiğine nazarlık takılır (K6, K9, K11, K18, K24, K26). Çocuğun ve annenin kulağının arkasına yanmış odunun karası sürülür (K5, K9, K10, K11, K24, K26). Anne ve çocuğun üstüne nazar duası okunur (K5, K10, K11, K25, K26). Gelin oğlan evine indirilmeden hemen önce hoca asma kilidi dua ederek okuyup kilitler. Damat gerdeğe girmeden önce iki rekât namaz kılar, kilidi açar, sonra gerdeğe girer. Bu kilit açma, evliliğe bir zarar gelmesin, nazardan korunmak için yapılır (K3, K4, K7, K11, K16, K26). Hoca düğün evini derya içine alarak dua eder (K10, K11, K14, K19, K20, K26).

Nazara araştırma alanımızda da inanılmakta, nazardan korunmak için çeşitli işlemlere başvurulmaktadır. Köydeki çoğu pratiklerde, nazarın üstün ve ölümcül bir güç olduğuna kanaat getirilmekte, önemle ve dikkatle buna karşı önlemler alınmaktadır. Nazar değmesine karşı yapılan çoğu pratiklerde İslamiyet öncesi inançların izlerini de görmek mümkündür. Daha çok bazı ağaç dallarından yapılan nazarlıklardan ve gök rengindeki boncuklardan yararlanılması, bize eski Türklerin kutsadığı "Gök"ü ve ağaç kültürünü hatırlatmaktadır. Nazarlıkların özellikle ağaç dallarından yapılması; ağacın büyüklüğü, dallarıyla göğe uzanması ve bu şekliyle ağaç kültürünün gök tanrı kültürüyle iç içe geçerek koruyucu bir güç olarak görülmesini kuvvetlendirmektedir. Bu aynı zamanda eski Türk inanışlarında evi ve aileyi koruyan "ağaç ruhu" inanışları ile birleşmektedir. Animizme göre ataların ruhu tüm doğada, bitkilerde, ağaçlarda yaşamaya devam etmektedir ve bu inanış, veli kültürünü doğurmakta, bu paralelde ağaç parçalarından yapılan nazarlıklar evliya-ağaç ilişkisini de hatırlatmaktadır. Yine gök rengindeki boncukların nazar değmesini önlemek için taşınması; Göktürk çağında, dünyayı kaplayan, yeryüzünde her şeyi hükmü altında tutan semanın, bozkırlı gözünde Tanrı kabul edilmiş olabileceği, Tanrının gökte tasavvur edilmesi ile bağlantılı olarak Gök Tanrı inancını düşündürmektedir. Kırklama suyundan yararlanılması, suyun temiz ve arındırıcı özelliğiyle su kültürüne gönderme yapmaktadır. İslam dini içerisinde de nazarın varlığı kabul edilmekte ve nazara karşı çeşitli önlemler alınmaktadır. Üçkonak Köyü'nde nazarla ilgili yapılan uygulamalar, Gök Tanrı ve tabiat kültürleriyle bağlantılı olup, İslami uygulamalarla iç içe geçerek, eski Türk inanışlarının izlerini taşımaktadır.

4) Büyü ile İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde büyü yapan ve yaptıranın cehenneme gideceği inancı vardır (K4, K5, K11, K14, K15, K24). Büyü yapıldığına ve büyüünün tutacağına inanılır (K11, K14, K18, K20, K24, K26). Bir kişinin başına sürekli gelen belaların büyüden kaynaklandığına inanılarak hocaya gidilip muska yazdırılır (K9, K10, K11, K14, K15, K20, K24). Bir büyü, muska tesiri bozulsun diye dere, ırmak gibi bir akarsuya atılır. Büyüyü suyun bozacağına inanılır (K3, K9, K11, K13, K15, K21, K24). Bir kişide muska var ise ayaklarının üzerinden atlanırsa bozulacağına inanılır (K19, K20, K21, K22, K27, K28). Daha çok eşlerin birbirine iyi davranması, eşlerin birlikteliğini sağlamak veya evliliklerini bozmak için yapılır (K11, K14, K15, K18, K20, K26). Evlenememiş kızlar için bahtı bağlandığına, büyü yapıldığına inanılır.

Büyü konusunda uzun yıllar boyunca araştırmalar yürüten Frazer'e göre büyüünün dayandığı temel düşünceler iki gruba ayrılmaktadır: Bunlardan ilki, “Benzer benzeri meydana getirir ilkesi”, ikincisi ise, “Varlıklar, fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyebilirler ilkesi”dir. Birinciye “taklit büyüü”, ikincisine ise ya da “temas büyüü” denilmektedir. Taklit büyüü işlemlerinde en sık görülen pratikler, yakma, kesme ve parçalamayla ilgilidir. Temas büyüünün özünde ise, birinin saçına, tırnağına, kirpiğine, dişine ya da elbiselerinden bir parçaya sahip olan kişinin, o kimse üzerinde olumlu ya da olumsuz güçlere sahip olması yatmaktadır. Günümüzde sıklıkla rastlanan, okunmuş pirinç, tuz, şeker ya da benzeri maddelerin yenilmesi, yutulması, muskaların giysilere iştirilmesi, duaların yazılı olduğu kolyelerin, yüzüklerin takılması vb. inanmaların birer “temas büyüü” uzantısı olabileceği de düşünülebilir (Artun, 2005:

Üçkonak Köyü'nde büyüye genel anlamda inanılmaktadır. Büyünün çoğunlukla kötülük yapmak amacıyla yapıldığına ve tuttuğuna inanılmaktadır. İslami inançlara göre büyü yapan ve yaptırmanın günaha gireceği düşüncesi, büyüyle ilgili yaptırımları yasakladığı için bu inanç, köylerde büyüünün varlığından haberdar olmakla sınırlı kalmıştır. Üçkonak Köyü'nde büyü ile ilgili yapılan uygulamalarda; büyüünün tesirinden kurtulabilmek için muska yazdırılması temas büyüü, baht bağlanması da taklit büyüü ile açıklanabilir.

5) Uğur/Bereket İle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde bereket için yapılan uygulamaların yanı sıra, uğur-uğursuzluk inanışlarına da rastlanır: Rızkın Allah'tan geldiğine inanılır (K19, K20, K21, K22). Rızkın bol olması için dua edilir (K1, K5, K11, K19, K20, K21, K22). İlk müşteriden alınan para bereketli olsun diye yere atılır (K4, K8, K13, K17, K19, K20, K21, K22). Misafir rızkıyla gelir inancı vardır (K4, K9, K12, K16, K19, K20, K21, K22). Kadının bereketi temsil ettiğine, evin bereketi olduğuna inanılır (K5, K18, K19, K20, K21, K22, K24). Ekmeğin üzerinden atlanılmaz, rızkın kesileceğine inanılır (K4, K8, K12, K16, K17, K19, K20, K21). Dürüst çalışınca rızkın artacağına inanılır (K5, K8, K13, K15, K18, K19, K20, K21, K22). Gelin oğlan evinin kapısından içeri girerken bereketi bol olsun diye gelinin üzerine buğday, şeker, para atılır (K3, K7, K14, K17, K19, K20, K21, K22, K24, K28). İki bardak kırılırsa üçüncü bardağı da kırmak gerekir ki darlığın gideceğine inanılır. Buna “darlığın kırıldı” denir (K14, K19, K20, K21, K22, K28). İneğin sütünün çoğalması için, inneğin ilk sütü köstebeğin açtığı toprak çukura dökülür (K18, K20, K25, K27, K30). Bir fakire yetiştirilen ürünlerden verilirse veren kişinin Allah tarafından bereketinin artacağına inanılır (K12, K17, K20, K25, K27, K30). Yemek pişirilirken üzerine dua okunursa, bereketinin artacağına, lezzetli olacağına inanılır (K4, K17, K19, K21, K25, K27, K30). Toprak verimliliği yönüyle bereketi temsil eder (K1, K5, K10, K11, K13, K14, K15, K23). Çok yemek yemek rızkını toplamaya işarettir (K11, K12, K14, K15, K19, K23, K28). Güneş doğmadan kalkılırsa rızkın bol olacağına inanılır (K3, K9, K11, K14, K15, K20, K24, K27). Pis halde gezilirse “baktığın çanak kurur” sözüyle, evin bereketinin gideceği ifade edilir (K3, K8, K10, K16, K19, K20, K21, K22).

6) Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar

Yağmur yağdırmak için Perşembe günü öğle namazından sonra halkın toplanması için camiden anons edilir. Camide toplanılarak, herkes gönlünden ne koparsa para verir, kırlara, yüksek yerlere çıkılır ve orada kurban kesilip yemek yapılır. Namaz kılınır. Duaları daha çabuk kabul olunacağından çocuklar ön saflara alınarak yağmur duası edilir (K2, K4, K6, K9, K13, K17, K25). Halk toplanır ve birlikte ziyaret yerlerine, türbelere gidilir ya da yüksek yerlere çıkılır. İmamın öncülüğünde herkes ellerini havaya kaldırır ve dua edilir (K1, K4, K6, K18, K19, K21, K22, K25, K28). Yağmur yağması için yeni mezarın üzerine su dökülür (K1, K4, K12, K15, K18, K20, K22, K27). Yağmur yağdırmak için ölmüş bir yılan yakılır (K2, K5, K13, K15, K19, K21, K28). Poyraz eserse buğday çok olur (K1, K4, K13, K19, K25, K27, K30). Ay hilal şeklindeki çok yağış olur (K14, K15, K25, K27, K30). Ay, hilal şeklindeki güneye dönük olduğu zaman kış ılıman, doğuya dönük olursa sert geçer (K15, K19, K20, K21, K24). Ay dolunay halinde iken etrafında halkalanan bir sis

oluşursa yağmur yağacağına inanılır (K3, K11, K15, K18, K19, K22, K24). Ay doğduğunda ve yarım ay olduğunda dilek dilenir, dileklerin kabul olacağına inanılır (K4, K10, K17, K25, K27, K30). Ay hilal şeklinde görüldüğünde “ay gördüm Allah, amentü billah, ne günahım varsa, affeyle Allah” denilerek dua edilirse günahların affolunacağına inanılır (K17, K19, K21, K23, K24). Ay doğduğunda salavat getirilir (K5, K17, K18, K23). Ayın doğduğu görülür görülmez kimin yüzüne bakılıp dua okunursa ve kişinin ayı iyi geçerse, o kişinin iyi bir insan olduğuna işarettir. Karamuk çalıları çok fazla yetişirse kış çok çetin geçer, çok değilse normal geçer (K3, K18, K19, K20, K25, K27, K30). Ağaç alt dallarından yaprağını dökmeye başlarsa kışın çok kar yağmayacağına inanılır (K1, K4, K18, K25, K27, K30). Ağaç yaprağını üstten dökmeye başlarsa kış mevsimi normal geçer (K11, K18, K19, K25, K27, K30). Bir ağaç tepesinden kurumaya başlarsa ya da yaprağını tepesinden dökmeye başlarsa uğursuzluk olacağına ve kışın çok olacağına inanılır (K4, K6, K18, K21, K24, K27). Dolu fazla yağdığı zaman, kelime-i şahadet getirilerek ananın ilk çocuğunun ağzında bir dolu parçası kırılır dolunun kesileceğine inanılır (K5, K13, K14, K15, K18, K19, K22, K26). Güneş tam tepedeyken öğle namazı; güneş bir kişinin iki boyunu geçerse ikindi; güneş batarken akşam namazı kılınma vaktidir (K6, K8, K12, K18, K20, K22, K27). Tan ağarırken tan yıldızına bakmanın sevap olduğuna inanılır (K1, K5, K19, K25, K27, K30). Bir insan boyu güneşin yükseldiği zamana kuşluk denir (K6, K10, K11, K15, K19, K28). Gökkuşağı altından geçenin cinsiyetinin değişeceğine inanılır (K2, K11, K15, K17, K20, K25). Gökkuşağının altından geçenin her dileğinin kabul olacağına inanılır (K3, K8, K12, K14, K15, K24, K28). Dağların tepesinde sis oluşmuşsa birinin öleceğine ya da kış olacağına inanılır (K8, K9, K10, K11, K14, K15, K24, K29). Yıldız kaydığında birinin öldüğüne inanılır. Birinin yıldızı kaydı denir (K19, K20, K21, K22, K23, K27). Yıldız kayarken dilek tutulursa, dileğin kabul olacağına inanılır (K19, K20, K21, K22, K24, K28). Ülker yıldızı gökyüzünde görüldüğü zaman şafak sökeceği anlamındadır (K8, K9, K10, K11, K18, K20).

Tabiat olayları, olağanüstü varlıklar, dağ, ateş, su, ağaç, ay gibi gök ve yer iyelerini temsil eden unsurlarla ilgili inanışlar da araştırma alanımızda yer tutmaktadır. Başlangıçta açıkladığımız bilgilere paralellik gösteren bu inanışlar, İslamiyet öncesi inançlar olarak Üçkonak Köyü'nde varlığını sürdürmektedir.

7) Dağ İle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, dağların yüceliğine sığınılır (K2, K5, K12, K15, K19, K24). İnsanın içindeki sıkıntıyı kimse duymasa da dağların duyacağına inanılır (K5, K7, K13, K17). Dağların tepesinde sis oluşmuşsa birinin öleceğine ya da kış olacağına inanılır (K5, K7, K11, K15, K19). Kayseri'deki Ali Dağı'nın Hz. Ali'nin atının torbasından döküldüğüne inanılır (K5, K13, K17, K19, K22, K23, K25).

Tabiat kültürlerinden dağ kültürüne paralel olarak Üçkonak Köyü'nde de dağların yüceliği ile ilahi mekanlar olarak düşünüldüğü söylenebilir. Özellikle Hz. Ali'nin atının torbasından dökülerek oluştuğuna inanılan Ali Dağı'nın, İslami inançlarla birleşerek dağ kültürünün bir simgesi olduğu söylenebilir.

8) Ateş İle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, ateşe su dökülmesi iyi sayılmaz, ocak kurur, ocak çöker. Aile üyelerinin başına bir felaket gelir (K6, K9, K12, K14, K16, K19, K22). Ocak, soba yakmak için komşu komşudan ateş alırsa iyi sayılmaz (K4, K7, K11, K12, K14, K17). Ateşe su dökülmez, günahtır (K5, K8, K12, K13, K18, K22, K25). Kesilen tırnak ve saç ateşe atılmaz (K5, K6, K11, K12, K13, K19). Ateşe su dökülmez (K3, K6, K12, K15, K19, K24).

Eski Türk inanış sisteminde ateşe büyük saygı gösterilir ve ateşin temizleyici gücüne inanılır. Ateş kültürüne göre ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak yasaktır. Çünkü bir “ateş ruhu” olduğuna inanılır. Üçkonak Köyü halk kültüründe de ateşe su dökülmesi iyi sayılmaz, aile ocağının yok olacağına inanılır. Aile ocağının devamlılığının sağlanması atalar kültürüyle bir paralellik göstermektedir. Ateşle ilgili olan inanışlar eski Türk inanış sisteminde olduğu gibi aynı şekilde varlığını korumaktadır.

9) Ağaç İle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, ağaç alt dallarından yaprağını dökmeye başlarsa kışın çok kar yağmayacağına inanılır (K1, K5, K8, K11, K14, K16, K19). Ağaç yaprağını üstten dökmeye başlarsa kış mevsimi normal geçer (K4, K8, K10, K11, K14, K19). Karamuk çalıları çok fazla yetişirse kış çok çetin geçer, çok değilse normal geçer (K5, K9, K11, K13, K17, K21). Genç ağaç kesilirse iyi sayılmaz, ölüm ya da uğursuzluk getirir (K5, K13, K19, K24, K27). Bir ağaç tepesinden kurumaya başlarsa ya da yaprağını tepesinden dökmeye başlarsa uğursuzluk olacağına ve kışın çok olacağına inanılır (K6, K12, K16, K18, K22). Fidan kesmenin çok günah olduğuna inanılır (K4, K6, K11, K12, K14, K19, K21, K23). Peygamberimizin hadisi üzerine ölmeden bir ağaç dikmenin sevap olduğuna inanılır (K6, K9, K11, K19, K30). Ceviz ağacı dikenin ömrünün kısa olacağına (ceviz ağacı geç meyve verir ve yemeye ömür yetişmez) inanılır (K4, K7, K11, K14, K18, K22). Meyve veren bir ağaç dikmenin sevap olduğuna, kurtların kuşların bundan nasiplendiğine inanılır (K5, K8, K10, K11, K15). Meyve vermeyen ağaç dikilmez (K5, K8, K14, K19). Ağaç yetiştiren bir evlat yetiştirmiş kadar sevap alır (K6, K8, K12, K17, K18). Ağaç dikmek, ağaç yetiştirmek bir çocuk yetiştirmekle eşittir (K4, K7, K11, K13, K17).

Üçkonak Köyü halk kültüründe eski Türk inanışlarında olduğu gibi ağaç kültüne bağlı olarak, ağaca saygı esastır. Genç ağacın kesilmesinin uğursuzluk getireceği inancı da insan ömrünü azaltacağı düşüncesini doğurmaktadır. Ağaç yetiştirmenin sevap olduğu şeklindeki peygamberlerin hadisleri de ağaca verilen önemin eski Türk inanışlarının bir devamı olarak İslamiyet içerisinde de yaşatıldığını göstermektedir.

10) Su İle İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, her pisliği su götürür inancıyla su kutsal kabul edilir (K1, K6, K8, K10, K11, K14, K17). Su temizliği, saflığı temsil eder (K5, K8, K10, K11, K17, K20). Suya küçük abdest yapmak günahdır (K4, K6, K8, K12, K18). Biri günah işlediğinde ceza olarak kirpiğinden yedi kirpik koparılıp suya atılacağına inanılır (K6, K9, K12, K17, K21). Banyo yapılan su ayak değdik yere ya da yola dökülmez. Kırk gün nasibin kesileceğine inanılır (K5, K8, K12, K15, K24). Bir büyü, muska tesiri bozulsun diye dere, ırmak gibi bir akarsuya atılır (K6, K8, K12, K17). Bir ayet ayak değmedik bir yere ya da suya atılır (K7, K9, K12, K18, K26). Yeni doğmuş çocuğun yanına al basmasın diye su konur (K7, K9, K13, K19, K21). Nazar için ya da şifa olsun diye yazılan muska suya konur, suyu ile banyo yapılır, suyu içilir (K8, K12, K19, K25). Su içilirken kibleye dönüp içilir (K6, K8, K11, K12, K13). Akan suyun bütün kötülükleri alıp götürceğine inanılır (K7, K9, K11, K17, K18, K19). Kötü rüya görüldüyse, kötülüğü aksın gitsin, hayra çıksın diye akan suya anlatılır (K6, K8, K9, K11, K12, K13, K14).

11) Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde hayvanlara zarar vermek günah sayılır (K1, K14, K15, K16, K19). Yılanın eşi öldürülürse, diğer yılan öldüren kişiye düşman olur (K3, K8, K17, K25, K27, K30). Yılanı çiftleşirken yaklaşılmaz (K8, K9, K12, K17). Karga ve baykuşun bir yere tünemesi uğursuzluk getirir (K8, K9, K13, K18, K20). Baykuş bir eve sık sık tünerse uzaklaştırılır, hangi eve tünerse o evin tüneği dağılır, o evden cenaze çıkacağına inanılır (K6, K25, K27, 30). Köpek ulursa bir yerden cenaze çıkacağına inanılır (K6, K7, K9, K13, K14, K19). At sineğinin hayırlı haber getirdiğine inanılır (K15, K16, K18, K20, K23). Yolda giden aracın önünden tavşan geçerse uğursuz, tilki geçerse uğurlu geleceğine inanılır (K6, K12, K15, K19). Ezan okunurken köpeğin uluması uğursuzluk getirir (K15, K17, K19, K22, K25). Güvercin evde beslenirse uğursuzluk getirir (K1, K4, K12, K15, K17, K20). Koyunlara melaike gözüyle bakılır (K3, K7, K12, K15, K18). Eşegin ağız çevresi kara ise ondan zarar geleceğine inanılır (K3, K6, K13, K15, K18). Koyun güdenin erişeceğine inanılır (K15, K17, K19, K22, K25). Kediye bakmak uğursuzluk getirir (K4, K8, K13, K15, K17, K19, K25). Kediyi öldürmek çok günah sayılır. Karşılığında bir cami bile yaptırılsa günahın affolunmayacağına inanılır (K13, K17, K25, K27, K30). Kara kedi uğursuzluk getirir (K2, K7, K14, K15, K17). Köpeğin bir ekmek vere-

ne yıllarca hizmet edeceğine inanılır (K3, K8, K15, K18). Köpek sadakatinden dolayı iyi tutulur (K4, K8, K13, K15, K19). Karınca yuvası bozanın, kendi yuvasının bozulacağına, kendi başına bela geleceğine inanılır. Rivayete göre Hz. Süleyman'ın devesi karıncaları rahatsız etmiş. Karıncalar bir çukur açıp deveyi içine düşürmüşler ve başına çömüp yemişler (K25, K27, K30). Horoz vakitsiz öterse uğursuzluk getirir, horoz kesilir (K8, K9, K13, K17). Horozun ilk ötüşüyle sahura kalkılır. İkinci ötüşünde sahur biter, oruca başlanır (K8, K9, K13, K18, K22). Tavuğun horoz gibi ötmesi iyi sayılmaz, uğursuzluk getirir (K15, K18, K25, K27, K30). Bir kişi domuzun adını andığı zaman kırk gün nasibi kesilir (K2, K3, K12, K15). Saka kuşu öterse hayırlı bir haber gelir (K25, K27, K30). Kuşları öldürmek günahdır (K4, K16, K18, K25, K27, K30). Karga öterse yağmur yağar (K5, K13, K25, K27, K30). Örümcek öldürülmez, güzel bir haber getirdiğine inanılır (K19, K20, K21, K22). Örümcek insanoğlunun dokuyamadığını yaptığı için kutsal sayılır (K23, K25, K27, K30). Hz. Muhammed kâfirlerden kaçarken bir mağaraya saklanır. Mağaranın ağzında bir hurma ağacı vardır. Ağacın dalında bir güvercin yuva yapmış, mağaranın ağzına da örümcek ağ yapmıştır. Bu rivayetten ötürü örümcek öldürülmez (K2, K3, K11, K15, K18, K19, K23).

12) Günlerle İlgili İnanışlar

Halk arasında bazı günler için birtakım inanışlara rastlanmaktadır. Bu günler, belirli işleri yapma, bazı davranışlardan kaçınma vb. gibi gruplandırılabilir. Üçkonak Köyü'nde de günlerle ilgili çeşitli farklı görüşler vardır. Pazartesi günü gün doğmadan edilen duaların kabul olacağına, dilek kapılarının açık olduğuna inanılır (K4, K9, K11, K15, K25, K27, K30). Salı günü başlanılan işin gecikeceğine inanılır (K3, K8, K15, K24, K26). Perşembe günü bir işe başlandığı zaman o işin hayırla biteceğine inanılır (K11, K13, K15, K24, K25, K27). Perşembe gününü cumaya bağlayan akşam, ölmüşlerin ruhlarının kendi evlerini ziyarete geldiğine inanılır. Bu nedenle o gün hayır işlenir, sadaka verilir (K3, K6, K15, K16, K24). Cuma günü ev temizliği yapılmaz (K15, K18, K19, K25, K27, K30). Cuma günü çamaşır yıkanmaz (K4, K13, K16, K25, K27, K30). Cuma günü kazan kurulmaz, cenaze çıkar (K6, K14, K17, K25, K27, K30). Cuma günü dikiş dikilirse dikilen giysinin yanacağına inanılır (K3, K7, K9, K14, K17, K25, K27, K30). Dünyanın Pazar günü oluştuğuna inanılır (K3, K8, K10, K15, K24).

13) Olağanüstü Varlıklarla İlgili İnanışlar

Üçkonak Köyü'nde, ıslık çalınrsa şeytan toplanacağına inanılır (K1, K5, K13, K16). Ezan okunurken şeytanın kaçacağına inanılır (K4, K8, K12, K15). Camide kamet edilirken şeytan kaçır (K5, K7, K9, K12, K17). Bir kişi çok güldüğünde ya da küfür ettiğinde, "koltuğunun altına şeytan girdi, besmele çek" denir (K5, K9, K11, K14). Bir kişi öfkelenildiği zaman şeytanın ıvgası geldi denir (K5, K8, K12, K15). Kötü varlıklar gelmesin diye akşamları dışarı sıcak su dökülmez, kül atılmaz (K6, K9, K11, K12, K16). Gece ıslık çalınmaz. Kötü varlıklar geleceğine inanılır (K7, K9, K11, K13, K15, K18). Gece akarsuyun üzerinden atlanırken besmele çekilmezse ve gece vakti kuytu yerlere yaklaşırsa cin çarpacağına inanılır (K6, K8, K12, K16). Eşek anırdığı zaman şeytan dokunduğuna inanılır (K7, K12, K14, K19).

14) Diğer İnanışlar

Saç ve tırnakla ilgili inanışlar Şamanist inançların kalıntıları olarak büyüsel işlevliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Kur'an-ı Kerim, alınyazısı, hayır ve şer, sadaka, rızık, kible, melekler, lokman hekim, rüya, misafir ile ilgili inanışlar da İslamiyet etkisiyle ortaya çıkmış, Kur'an-ı Kerim'de ayetlerle ve hadislerle açıklanmış, dini inanışlar olarak benzer özellikte varlığını sürdürmektedir.

Üçkonak Köyü'nde, eski adetlere göre saç hiç kesilmez (K1, K5, K11, K14, K18, K19, K21). Akşamları saç kesilmez (K5, K8, K10, K12, K13, K18).

Üçkonak Köyü'nde, tırnak Cuma günü kesilmez (K5, K11, K15, K23). Kesilen tırnak toprağa gömülür (K3, K7, K11, K14, K18). Tırnağın uzun olması hoş karşılanmaz (K5, K9, K11, K15, K19). Gece

tırnak kesmek uğursuzluktur (K3, K7, K19, K27). Gece tırnak kesilmez, ömrü kısaltır (K3, K8, K11, K15). Kesilen tırnağın ayakaltında olması iyi sayılmaz (K6, K9, K11, K14, K19).

Kur'an bulunan yerde ayak uzatılıp oturulmaz, yatılmaz (K1, K5, K9, K10, K11, K14, K19). Kur'an Kerim okunacağı zaman besmele çekilir ve üç kere öpülür (K4, K7, K12, K15, K18, K25). Abdestsiz ele alınmaz (K4, K8, K9, K11, K12, K13, K15, K17). Kuran-ı Kerim kutsal olduğu için yüksek bir yere konur (K5, K7, K9, K12, K13, K15, K18).

Kibleye karşı ayak uzatılmaz (K1, K3, K5, K8, K12, K14, K16, K17, K20). Banyo yaparken, kibleye sırt dönülmez (K4, K7, K11, K12, K15). Yatarken kibleye sırt dönülmez (K5, K7, K9, K11, K12). Otururken bile sırtını kibleye dönmemeye dikkat edilir (K3, K6, K8, K11, K13). Tuvalet kibleye karşı yapılmaz (K5, K6, K11, K12, K15). Kibleye karşı tuvalete oturulmaz (K4, K5, K11, K12, K15). Duanın kibleye doğru yapıldığı zaman kabul olacağına inanılır (K4, K6, K11, K12, K13, K15). Kible yönüne resim asılmaz (K5, K6, K11, K12, K13, K16).

Üçkonak Köyü'nde, meleklerin iyi insanlara yardım ettiğine inanılır (K1, K5, K14, K18). Dini savaşlarda peygamberimiz yanında ön saflarda savaşmalarına, savaşın onlar sayesinde kazanıldığına inanılır (K5, K8, K9, K12, K18, K21). Meleklerin çocukları yedi yaşına kadar koruduğuna inanılır (K6, K8, K12, K13, K15). Gözleri meleklerin koruduğuna, göz kırpmamızın nedeninin meleklerin varlığından ötürü olduğuna inanılır (K6, K7, K9, K10, K11, K12). Bebekler uyurken gülümserse meleklerin güldürdüğüne inanılır (K5, K7, K9, K11, K12). Bir kişinin vücuduna ani titreme gelirse Azrail'in ölümü hatırlattığına inanılır. Hemen besmele çekilir ve aklımda denir (K4, K5, K11, K12, K15, K19).

Üçkonak Köyü'nde, Lokman hekimin her hastalığa şifa olduğuna inanılır (K1, K2, K4, K6, K11, K14). Bitkilerden ilaç yaptığına, şifa dağıttığına inanılır (K4, K6, K11, K14). "Ölümsüzlüğe çare bulursa lokman hekim bulurdu" şeklinde inanılır (K2, K4, K12, K15). İnanışa göre lokman hekim ölümsüzlüğün sırrını bulmuştur; fakat bir nehrin üzerindeki bir köprüden geçerken, Cenabı Allah tarafından bir rüzgâr çıkar ve lokman hekimin elindeki kitap suya düşer, dağılır, ele geçen birkaç yaprakta yazılanlardan bugünkü tıbbın doğduğuna inanılır (K3, K5, K11, K13, K16). Günümüzde köyde bu inançtan ötürü hâlâ ocaklara gidilir, şifa aranır (K4, K6, K9, K13, K17). Bugünkü tıp gelişmemişken lokman hekimlerden şifa umulurdu (K4, K8, K11, K15, K16, K19, K22, K26).

İnanışa göre hocanın okuyamadığına alinyazısı denir (K1, K5, K8, K11, K13, K19, K21). Her şeyin Allah'tan geldiğine, alinyazısının değişmeyeceğine, tamamıyla Allah'a teslimiyete inanılır (K6, K9, K10, K11, K12, K16).

Hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine, cezasının ve mükafatının olduğuna inanılır (K23, K25, K28, K30). Bir fakire yardım edilir, karnı doyurulur, sırtına bir giysi verilirse hayır alınacağına inanılır (K2, K5, K9, K21).

Üçkonak Köyü'nde, rüyalara dini inanışlardan dolayı inanılır (K1, K4, K13, K15, K24, K25, K28). Rüya görüldüğünde gerçekleşeceği düşünülür (K15, K24, K25, K26, K27). İyi rüya görülürse anlatılmaz. Bir daha görülemeyeceğine inanılır (K2, K5, K11, K13, K15, K24, K25, K26). Kötü rüya görüldüyse, kötülüğü aksın gitsin, hayra çıksın diye akan suya anlatılır (K4, K13, K15, K16, K19, K25, K27, K30). Kötü rüya kimseye anlatılmazsa, rüyanın çatlayacağına, böylece gerçekleşmeyeceğine inanılır (K4, K16, K18, K20, K25, K27, K30). Kötü rüya hayra yorulur (K3, K18, K25, K27, K30).

Bir eve ulu kimselerden bir misafir gelir ve görünmez olursa yerine bir çift yeşil pabuç bırakır. O pabuçla huysuz, felç çocukların iyi olması için ağzına vurulur (K1, K3, K5, K9). Misafir rızıkıyla gelir inancı vardır (K4, K7, K9, K12). Misafir kabul etmek sevap almak anlamı taşır (K5, K7, K11, K15). Misafir on kısmet ile gelir, birini yer, dokuzu ev sahibine kalır inancı vardır (K3, K6, K9, K11, K12).

İnanışa göre çalgı çalmak şeytan işidir. Şeytan toplanır (K1, K6, K9, K10, K16). Çalgı çalmanın şeytan çağırıldığına inanılır (K5, K8, K9, K13, K19). Çalgı çalan günah işler (K6, K8, K14, K19). Karı kocanın çalgı önünde oynamasının nikâh bozduğuna inanılır (K7, K9, K12, K18).

Şamanizm inancına göre eski Türklerde şamanların tanrılarla konuştuğuna, ruhlarla konuşup onların yardımıyla yol göstericilik yaparak akıl öğrettiğine, hekimlik yaparak hastalara muşallat olan kötü ruhları kovmak için telkin yolu ve yaptığı çeşitli bitkisel ilaçlarla şifa aradığı

görülmür. Şamanlar başına atkuyruğu, yüzlerine maske geçirip, ziller ve çingiraklar takılı özel giysileriyle bağırır, oynar ve davul çalarak dua edip çeşitli hareketler yaparlar. İslamiyet'le birlikte Şamanizm içerisinde var olan bu durum, İslamiyet dışı olarak görüldüğü için şeytan işi olarak algılanmış olmalıdır. Şamanların büyü ve telkinde kullandıkları çalğının çalınması da bu eylemin parçası olduklarından, Üçkonak Köyü'nde bir günah gibi düşünülmüş olması, yasak olarak addedilmesi muhtemeldir.

Gece aynaya bakanın bahtı kara olur (K1, K4, K11, K16, K19, K23). Aynanın karşısında çok durmak iyi karşılanmaz (K3, K4, K8, K12, K15, K19). Yeni doğan bebek aynaya baktırılmaz (K5, K8, K13, K17). Ayna kırılırsa uğursuzluk sayılır (K6, K9, K12, K14). Aynanın karşısında namaz kılınmaz (K4, K6, K9, K11, K17, K20). Küçük çocuk, özellikle erkek çocuğu aynaya baktırılmaz. Oğlancık hastalığına (havale) yakalanacağına inanılır (K6, K9, K11, K14, K17, K19). Sonu aydınlık olsun diye, gelin oğlan evine indirilirken üzerine ayna tutulur (K6, K9, K16, K21, K27).

Üçkonak Köyü'nde gece aynaya bakanın bahtının gece gibi kara olacağına inanılması, sonu aydınlık olsun diye geline ayna tutulması, benzer benzeri doğurur prensibinden hareketle taklit büyüsunü çağrıştırdığı söylenebilir.

Sonuc

İslamiyet öncesi inanç sistemleri içerisinde yer alan kültlerden atalar kültü, tabiat ve Gök Tanrı kültleri Üçkonak Köyü'ndeki inanışların arkaikini oluşturmaktadır. Eski Türk kültürünün izlerini taşıyan bu inanışlar, Üçkonak Köyü'nde İslamiyet içerisinde kılık değiştirerek varlığını sürdürmektedir.

Kaynak Kişiler

- K1: Mustafa ŞAHİN: 1962 doğumlu, İlkokulu mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K2: Rıza KAYA: 1934 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K3: Hacı Osman KAYA: 1954 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K4: Ali ERDOĞAN: 1956 doğumlu, ilkokul mezunu, köy muhtarı, Üçkonak.
 K5: Adnan Menderes KAYA: 1969 doğumlu, lisansüstü mezunu, öğretmen, Üçkonak.
 K6: Ali Erdoğan KAYA: 1960 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K7: Mustafa ŞAHİN: 1944 doğumlu, ilkokul mezunu, Çiftçi, Üçkonak.
 K8: Elvan ÇELİK: 1970 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak.
 K9: Mehmet KAYA: 1934 doğumlu, okuma yazması var, çiftçi, Üçkonak.
 K10: Sultan ŞAHİN: 1960 doğumlu, ilkokul mezunu, ev Hanımı, Üçkonak
 K11: Nebahat ERDOĞAN: 1948 doğumlu, okuma yazması yok, ev hanımı, Çanakpınar.
 K12: Beyhan AYDIN: 1976 doğumlu, ilkokul mezunu, Üçkonak.
 K13: Gülperi DELİBAŞ: 1956 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak.
 K14: Fatma EROĞLU: 1951 doğumlu, okuma yazma yok, ev hanımı, Üçkonak.
 K15: Hadi Yaşar EROĞLU: 1957 doğumlu, lise mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K16: Derya KAYA: 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak
 K17: Rahime KAYA: 1937 doğumlu, okuma yazması yok, ev hanımı, Üçkonak.
 K18: Mithat KAYA: 1960 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K19: Elif KAYA: 1945 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak.
 K20: Mesudiye EROĞLU: 1949 doğumlu, okuma yazması yok, ev hanımı, Üçkonak.
 K21: Tuna EROĞLU: 1959 doğumlu, ilkokul mezunu, Üçkonak.
 K22: Makbule ÖZKAN: 1947 doğumlu, ilkokul mezunu, Üçkonak.
 K23: Ak Mehmet ERDOĞAN: 1934 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Üçkonak.
 K24: Güllü EROĞLU: 1991 doğumlu, ortaokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak.
 K25: Kadriye ERDOĞAN: 1964 doğumlu, okuma yazma yok, ev hanımı, Üçkonak.
 K26: Zülbiye ERDOĞAN: 1970 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak
 K27: Cennet ÖZÜLKÜ: 1961 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Üçkonak.
 K28: Hanım KAYA: 80 yaşlarında, okuma yazması yok, ev hanımı, Üçkonak.
 K29: Leyla ŞAHİN: 1950 doğumlu, ev hanımı, okuma yazma yok, Kesir köyü

Kaynakça

- Artun, Erman.** (2001). "Anadolu İnanç Önderlerini Besleyen Eski İnanç Sistemleri, Dinler, İnanışlar". Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi Bildirileri". Ankara.
- Artun, Erman.** (2005). Türk Halkbilimi. İstanbul.
- Artun, Erman.** (2007). "Çukurova Konargöçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri". II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildirileri". Kayseri.
- Avcıoğlu, Doğan.** (1995). Türklerin Tarihi, I. Cilt. İstanbul.
- Boratav, Pertev Naili.** (1988). Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. İstanbul.
- Boratav, Pertev Naili.** (1997). 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul.
- Çıblak, Nilgün.** (2004). "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnanca ve Bunlara Bağlı Uygulamalar". Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR). Niğde.
- Eliade, Mircea.** (1987). Encyclopedia Of Religion. v. 13. Mc Millan, Newyork.
- Eröz, Mehmet.** (1983). Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz. İstanbul.
- Eröz, Mehmet.** (1992). Eski Türk Dini ve Alevilik Bektaşılık. İstanbul.
- Gökdağ, Bilgehan; Kuruca, Nazım.** (1998). "Giresun'daki Eski Türk İzleri". Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri". İstanbul.
- Güngör, Harun.** (2002). Eski Türklere Din ve Düşünce, Türkler, C.3. Ankara.
- Hançerlioğlu, Orhan.** (1993). Felsefe Sözlüğü. İstanbul.
- Hassan, Ümit.** (1986). Eski Türk Toplumuna Üzerine İncelemeler. Ankara.
- Hinçer, İhsan.** (1976). "İnançlarımız açısından Yatırlar ve Ziyaretlerin Müspet Yönleri". I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt Gelenek- Görenek ve İnançlar. Ankara.
- İnan, Abdulkadir.** (1995). Tarihte ve Bugün Şamanizm. Ankara.
- Kalafat, Yaşar.** (2004). "Türk Halk İnançlarında Zamana ve Zemine Bağlı Değişimler". Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri". Kocaeli.
- Kaya, Muharrem.** (2001). "Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğinde İzleri". Folklor/Edebiyat. Ankara.
- Ocak, Ahmet Yaşar.** (1983). Bektaşî Menakıplarında İslâm Öncesi İnanç Motifleri. İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar.** (2000). Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri. İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin.** (1984). İslamiyet'ten önce Türk Kültür Tarihi I, Ankara.
- Örnek, Sedat Veyis.** (1988). 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. İstanbul.
- Şişman, Bekir.** (1996). İslamiyet Öncesi Türk İnanç ve Ritüellerinin Samsun ve Yöresindeki İzleri.
- Tarçın, Gülsüm.** (2009). "Kayseri Üçkonak-Adana Yeniyayla Köyleri Karşılaştırmalı Halk Kültürü Araştırması". Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Tezcan, Mahmut.** (1996). Kültürel Antropoloji. Ankara.
- Turan, Şerafettin.** (1994). Türk Kültür Tarihi. Ankara.
- Yardımcı, Mehmet.** (1993). "Zara'da Halk İnançları ve İnançlara Dayalı İyileştirme Yolları". Halkbilim ve Edebiyat Yazıları/Gelenek, Görenek ve İnanmalar. Malatya.

